

בבא קמא מ'

אפוטרופסין משלמים מן העליה ואין משלמים כופר כר"י ברבי יוחנן ב"ב. ואמר רב חסדא שהתנא שאומר שאפוטרופסים אינם משלמים כופר, מפני שכופר הוא כפרה ויתומים אינם בני כפרה, הוא רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה. ששנינו בברייתא, נאמר: "אם כִּפֵּר יוֹשֵׁת עָלָיו וְנָתַן פְּדִיִן נֶפֶשׁוֹ", מכאן שהכופר הוא דמי נזיק, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר, דמי מזיק. ולכאורה נחלקו אם כופר הוא ממון או כפרה. חכמים סוברים שכופר הוא תשלום ממון עבור הנזק במיתת האדם. ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה סובר שהוא פדיון נפשו של המזיק, כפרה לבעל השור ששורו המית אדם. אמר רב פפא, לדברי הכל כופר הוא כפרה למזיק, והתנאים נחלקו אם שמים את הכופר לפי המזיק, שהכופר מכפר עליו. או שמים את הכופר לפי הנזיק שנהרג ובכך מתכפר המזיק¹⁰⁸. חכמים לומדים בגז"ש כופר מדמי ולדות¹⁰⁹, מה שם שמים לפי הנזיק, גם בכופר שמים לפי הנזיק. ורבי ישמעאל לומד מהכתוב: "פְּדִיִן נֶפֶשׁוֹ" שהוא פדיון נפשו של המזיק. וחכמים מודים שהכופר בא לכפר על נפשו של המזיק אבל שמים אותו לפי הנזיק.

כיצד שותפים משלמים כופר הרי רבא שיבח את רב אחא בר יעקב בפני רב נחמן, כופר אחד ולא ב' ולא חצי כופר ואמר שהוא אדם גדול. אמר לו רב נחמן, כשיבוא לידך הביאנו אלי. וכשבא לפניו אמר לו רב נחמן שאל אותי שאלה. ורב אחא בר יעקב שאל אותו כיצד משלמים כופר בשור¹¹⁰ של שני שותפים, אם כל אחד מהשותפים ישלם כופר שלם, הרי התורה אמרה: "אם כִּפֵּר יוֹשֵׁת" כופר אחד ולא שני כופרים¹¹¹. ואם כל אחד מהם ישלם חצי כופר, הרי התורה אמרה: "אם כִּפֵּר יוֹשֵׁת עָלָיו" ולא חצי¹¹² כופר¹¹³?

108 רש"י.

109 ששמים את הכופר לפי המזיק ממה שכתוב 'שיתה' למעלה, כתוב בדמי ולדות: "כִּפֵּר יוֹשֵׁת עָלָיו בְּעַל הָאִשָּׁה". וכתוב 'שיתה' למטה: "אם כִּפֵּר יוֹשֵׁת עָלָיו וְנָתַן פְּדִיִן נֶפֶשׁוֹ".

110 אי אפשר היה לשאול את השאלה בשני שוורים של שנים מפני שלר"ב שאו' בהכוהו עשרה בני אדם בזא"ו שהאחרון חייב, גם כאן בזא"ו האחרון חייב. וכששני השוורים הרגוהו בב"א למי שאומר שכשאין הבעלים בסקילה בשור לא משלם כופר, יהיו פטורים מכופר. תוס'.

111 ובחטאת בשנים שהוציאו ככר לרה"ר בשבת כ"א חייב חטאת מפני שכ"א חייב במזיד כרת, וכן מפני שבחטאת שהיא לגבוה אין להקפיד אם כ"א יביא קרבן, אבל לא מסתבר שהנזיק ירויה במה ששנים הכוהו. תוס'.

112 דוקא בכופר שהוא כפרה מסתבר שצריך כפרה שלמה אבל בתשלומים אומרים במרובה חמישה בקר ואפילו חמישה חצאי בקר. ושה ואפילו מקצת שה. ותם שמשלם לריה"ג חצי כופר, ובהמית חצי עבד וחצי ב"ח שמשלם חצי כופר, הוא כל הכופר שלהם. תוס'.

113 הרמב"ם פסק שכ"א מהם משלם כופר אחד, מפני שכופר הוא כפרה ואינו ככל ספק ממון. מגיד משנה.

האם ממשכנים חייבי כופר כחייבי ישוב רב נחמן ועיין בדבר, ושאל אותו שאלה ערכין או הם כחייבי חטאת ואשם נוספת, שנינו במשנה חייבי ערכין ממשכנין אותם, כיון שאינם לכפרה הוא עלול להשהותם. חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותם, מפני שהם באים לכפרה ולא ישהה אותם. מה הדין בחייבי כופר, האם כיון שהכופר הוא כפרה כחטאת ואשם הוא חמור בעיני האדם, ובודאי שישלם אותו ואין צריך למשכנם. או שכיון שהוא צריך לתת את הכופר לאדם אחר הוא נחשב כממון. וכיוון שאינו נותן אותו לגבוה אינו חמור בעיניו וממשכנים אותם¹¹⁴. וגם מפני שממונו הוא שהזיק ולא הוא הזיק בגופו אינו חמור בעיניו וצריך למשכנם? אמר לו רב נחמן, הוסגרתי בראשונה¹¹⁵, נאלמתי ואין בפי תשובה.

שאל בחזקת תם ונמצא מועד תנו רבנן, מי ששאל שור בחזקת תם, ונמצא בעלים משלם ח"נ והשואל ח"נ מועד והזיק כשהיה בבית השואל, השואל משלם חצי נזק מפני שהוא קיבל עליו לשמור אותו שמירה של שור תם, והבעלים משלמים חצי נזק מפני שלא הודיעו לשואל שהוא מועד. ואם השואל קיבל שור תם, ונהיה אצלו מועד שנגח שלש פעמים והשואל החזירו לבעלים ואחר כך הוא נגח בבית הבעלים, הבעלים משלמים חצי נזק¹¹⁶, והשואל פטור.

שאל בחזקת תם ונמצא מועד בעלים שואלת הגמרא, מדוע אם השואל שאל את השואל משלם ח"נ כשהכיר שהשור נגחן השור בחזקת תם ונמצא מועד השואל משלם חצי נזק, השואל יאמר שאלתי שור שאינו נוגח ולא אריה, ולא התחייבתי לשמור על שור נגחן? עונה הגמרא, שהשואל הכיר בשור שהוא נגחן, אבל לא ידע שהוא נגח שלש פעמים. שואלת הגמרא, שהשואל יאמר שאלתי שור תם ולא שור מועד? עונה הגמרא, שכיון וגם אם הוא היה תם ולא מועד השואל היה חייב לשלם חצי נזק, וגם עכשיו ישלם חצי נזק. שואלת הגמרא, והרי הוא יכול עדיין לטעון השור היה תם הוא היה משתלם מגופו ולא מן העלייה? עונה הגמרא, שהניזק יאמר שסוף סוף הוא היה צריך לשלם חצי נזק מגופו. שואלת הגמרא, שהשואל יאמר שאם הוא היה שתם הוא היה מודה ונפטר¹¹⁷, ואפילו למי שאמר שחצי נזק הוא ממון הוא היה מבריה את השור לבקעה ולא היו יכולים לגבות ממנו¹¹⁸? עונה

114 האם יורשי הניזק עצמו יכולים למשכנו. תוס'. ופשוט שאם המזיק לא רצה לשלם את הכופר בי"ד מגבים וממשכנים אותו כשאר המזיקים. רשב"א וכו"נ דעת הרמב"ם. מגיד משנה ועיין אבן האזל. המאירי א' שרק בי"ד שבירושלים ממשכנים.

115 רש"י מפרש הוסגרתי ונאלמתי בראשונה. הערוך פירש חליתי משאלה זאת.

116 הגמרא מסבירה לקמן שהבעלים משלמים חצי נזק מפני שרשות משנה, ומקשה סתירה מהרישא לסיפא. רש"י.

117 הקושיה היא רק למי שאומר מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור. ומדובר שמיד אחרי הנגיחה אמרו לו שהוא מועד ולכן לא הבריה ולא הודה. תוס'.

118 התוס' מקשים מהי הטענה שהיה מבריה את השור, בשלמא לרבי ישמעאל הוא רק היה מזיק את שיעבודו של הניזק, אבל לרבי עקיבא שאמר שהם שותפים הוא היה גזול בכך את הניזק. וי"ל שהבעלים טוען שאם הוא היה עושה כך הניזק היה מתפטר. תוס'.

הגמרא, מדובר שבי"ד קדמו ותפסו את השור.

הבעלים משלמים ח"נ מפני שהשואל משועבד לניזק מדין שיעבודא דרבי נתן הרי הוא יכול לומר לשואל, התפסת את שורי בידי מי שאיני יכול לעמוד עמו לדין¹¹⁹? מבארת הגמרא, שהשואל יכול לומר למשאל גם אם הייתי מחזיר לך את השור בית דין היו גובים ממך. והמשאל אינו יכול לומר שהיה מבריה את השור, מפני שבית דין היו גובים את הנזק משאר נכסיו. ושואלת הגמרא, והרי אם אין לבעלים נכסים אחרים המשאל יכול לומר שהיה מבריה את השור? אומרת הגמרא, שהשואל יכול לומר למשאל שכמו שהוא משועבד למשאל להחזיר לו את השור, כך הוא משועבד לניזק מדין שיעבודא דרבי נתן! רבי נתן לומד ממה שכתוב: "וְנָתַן לְאִשְׁרֵי אָשֶׁם לֹ" ש"אם אדם נושה בחברו, וחברו נושה בחברו מוציאים מזה ונותנים לזה.

האם שינוי רשות בשואל משנה למדנו בברייתא, שאם הועד בבית השואל והחזירו, בעלים משלמים ח"נ ושואל פטור מכלום. ואומרת הגמרא שמכאן משמע שהתנא סובר בסיפא שאם השתנה הרשות של הבהמה אחרי שנהייתה מועדת היא חוזרת לתמותה. ושואלת הגמרא שלכואה יש לכך סתירה מהרישא של הברייתא, שאם שאל וחשב שהוא תם והתברר שהיה מועד, הבעלים והשואל כל אחד משלם חצי נזק, משמע ששינוי הרשות לא השפיע על מה שהיה השור מועד? אמר רבי יוחנן, מי ששנה את הרישא לא שנה את הסיפא.

רבה אמר, הרישא והסיפא נשנו על ידי תנא אחד. ומכך שהרישא סוברת רשות אינה משנה גם הסיפא סוברת רשות אינה משנה! והסיפא אומרת שהבעלים משלמים חצי נזק לא מפני שהרשות משנה. אלא מפני שהבעלים יכול לומר לשואל, כאשר לא נזהרת בשמירתו של שורי אינך יכול לייעד את השור שאינו שלך, ולחייב אותי לשלם נזק שלם. וגם רב פפא אמר שהרישא והסיפא נשנו על ידי תנא אחד. ומכך שהסיפא סוברת רשות משנה גם הרישא סוברת רשות משנה! וברישא השור בחזקתו מפני שכאשר השור עובר לרשות השואל אין כאן שינוי רשות, שבכל מקום שהשור נמצא, שם בעליו עליו.

שור האי צטדין רב אמר כשר לקרבן שמואל אמר פסול למדנו ששור האי צטדין שהרג אדם, אינו חייב מיתה. הסתפקו בגמרא, מה דינו לגבי מזבח¹²⁰. רב אמר שור האי צטדין כשר להקרבה, ושמואל אמר שור האי צטדין פסול להקרבה, שהרי נעבדה בו עבירה. ומקשה הגמרא על שמואל ממה ששינונו, נאמר: "מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרְיָבוּ אֶת קִרְבָּנְכֶם". "מִן הַבְּהֵמָה" להוציא את הרובע

119 מפני שהשואל היה צריך לחשוש שהשור הוא מועד והיה צריך להבריח את השור לאגם מיד כשהשור נגח ברשותו, כדי שבי"ד לא יתפסו אותו. תוס'.

120 פשוט ששור שנגח אדם מרצונו בלא שאחרים הגיחוהו והרגו פסול למזבח.

ואת הנרבע, "מִן הַבֶּקָר" להוציא את הנעבד, "וּמִן הַצֹּאן" להוציא את הנוגח¹²¹. אמר רבי שמעון אם נאמר רובע למה נאמר נוגח, ואם נאמר נוגח למה נאמר רובע¹²²? מפני שיש ברובע מה שאין בנוגח, ויש בנוגח מה שאין ברובע¹²³. רובע נחשב גם אם באונס¹²⁴ כרצון, ובנוגח לא עשה בו אונס ברצון. נוגח משלם כופר, רובע לא משלם כופר. ומפורש בברייתא, שרובע עשה בו אונס כרצון, אבל בנוגח לא עשה אונס כרצון לענין קרבן¹²⁵. ושור האיצטדין שנגח כשר לקרבן.

לענין מיתה לא עשה בנוגח אונס דוחה הגמרא ואומרת, שלא מדובר לענין קרבן אלא כרצון לענין מיתה, כשיש עדים שהשור נגח באונס אינו נסקל. וכיון שנוגח הוא קל יותר וכשנגח באונס אינו נסקל, אם התורה לא היתה אומרת ששור הנוגח פסול לקרבן לא היינו פוסלים את הנוגח לקרבן אפילו כשנגח ברצון. וכן מסתבר לומר, שאם נאמר שנוגח לא עשה בו אונס כרצון לגבי קרבן, יהיה קשה הרי לא כתוב בו לא אונס ולא רצון, ומנין לנו שיש לחלק ביניהם. אלא הכוונה היא לגבי מיתה, ובשור שנגח כתוב כי יגח כשנגח ברצון ולא כשהגחיהו. אביי אמר רובע אינו משלם כופר שואלת הגמרא על מה שנינו בברייתא, נוגח משלם כשהאשה נהרגה בבי"ד את הכופר רובע אינו משלם את הכופר. אם מדובר

שהשור רבע את האשה והרגה, מה הבדל בין אם שור הרג אדם בקרניו או שהרג את האשה ברביעה? ואם כשרבע את האשה ולא הרגה הרי הוא אינו משלם כופר, משום שלא הרג את האדם ולא משום שיש בו קולא? אמר אביי, הברייתא אומרת שרובע אינו משלם כופר כשהשור רבע את האשה ברצונה ולא הרגה. והביאו את האשה לבית דין והרגו אותה¹²⁶. ולא אומרים שישלם את הכופר משום שכשהשור רבע אותה וגרם שתהרג בבית דין כמו שהרגה. רבא אמר, הברייתא אומרת שרובע אינו משלם כופר, כשהשור רבע את האשה והרגה. שואלת הגמרא, ומדוע אינו משלם כופר, מה ההבדל אם השור הרגה בקרן או שהרגה ברביעה? עונה הגמרא, שכשהשור הרגה בקרן כוונתו להזיק, וכשהרגה ברביעה כוונתו להנאתו¹²⁷.

121 הגמרא בתמורה מסבירה שברביעה כתוב בהמה ובנעבד כתוב לשון בקר. והברייתא הזאת חולקת על רבי ישמעאל שלומד במסכת ע"ז מ"כ משחתם בהם מום במ" כל מקום שנאמר השחתה הוא ערוה וע"ז. תוס'.

122 אבל פשוט שנעבד הוא קל יותר כיון שאין בו מיתה ולכן לא עשו צריכותא גם לנעבד. תוס'.

123 כיון שלא מפורש מהיכן לומדים כל אחד מהם היה מספיק למצוא חומרא בא' מהם והיינו מעמידים בו את הכתוב. תוס'.

124 כגון שהשור נתקשה למינו והאשה הביאה אותו עליה. תוס'.

125 מסתבר יותר שמדובר לענין קרבן כיון שלא נאמר לא חייב בו אונס כרצון. תוס'.

126 תוס' מקשים מה השור פשע במה שהיא נהרגה בבי"ד הרי האשה הביאה אותו עליה? וי"ל כמו שר"ת פירש שהשור קפץ עליה והלבישה יצר. ואפ' למי שאמר תחילתה באונס וסופה לרצון מותרת הוא רק כשתחילת הביאה היתה באונס. אבל כשתחילת הביאה ברצון אסורה לבעלה ונהרגת. תוס'.

127 והגמרא הסתפקה בכשכשה באמתה מפני שיש שם קצת שינוי. תוס'.

אביי ורבא נחלקו ברגל שדרסה **ומבארת הגמרא, שאביי ורבא נחלקו לגבי שור**¹²⁸
 על התינוק ברשות הניזק **שדרס תינוק בחצר הניזק. לאביי שהעמיד את**
הברייתא כשהשור רבע את האשה ולא הרג אותה, אבל אם היה הורג אותה היה
משלם כופר, סובר שבעל השור משלם כופר אפילו שלא התכוון להזיק ודרס את
התינוק. ורבא שהעמיד את הברייתא שאומרת שרובע אינו משלם כופר כשהשור
התכוון לרביעה והרג את האשה, סובר שכשהשור לא התכוון להזיק אינו משלם
כופר¹²⁹.

¹²⁸ צריך לומר שנחלקו בשן, אלא שנקט רגל אגב מה שבפרק שני נקטו רגל שדרסה על התינוק. תוס'.
¹²⁹ לפי הברייתא הזאת. כמו התוס' פירשו בסוף פרק שני. תוס'.

